OP WEG NAAR EEN DUURZAMERE REISWERELD

HANDBOEK DUURZAAMHEID

VOOR KLEINSCHALIGE REISORGANISATIES

Moscow 2.770 km
London 3.84 km
Helsinki 4.081 km
Berlin 3.027 km
Cettia Beach Resort
Beirut
1.460 km

INHOUD

VOORWOORD	3
1. WAT IS DUURZAAM TOERISME?	4
1.1. Uiteenlopende vormen	4
1.2. Criteria	4
1.3. People Planet Prosperity	5
1.4. Sustainable Development Goals (SDG's)	5
2. HOE VERDUURZAAM IK MIJN REISPRODUCT?	7
2.1. Vervoersmiddelen / Transport	7
2.1.1. Vervoer naar de bestemming - maak zo min mogelijk gebruik van vliegen	7
2.1.2. Vervoer tijdens een reis	7
2.2. Accommodaties – lokaal en met groen label	9
2.3. Samenwerking met lokale partners (DMC's)	9
2.4. Overige excursie aanbieders	11
2.5. Adviezen over de reisperiode & keuze voor minder begaande paden	11
3. HOE MAAK IK MIJN KANTOOR DUURZAMER?	12
3.1. Algemeen	12
3.2. Kantoor aan huis	12
3.3. Computer, smartphone en data	12
3.4. Energie	13
3.5. Papier en printen	13
3.6. Eten	13
3.7. Afval – scheiding & circulaire economie	13
4. COMMUNICATIE OVER DUURZAAMHEID NAAR REIZIGER	14
4.1. Website informatie	14
4.2. Programma/reisvoorstellen	14
4.3. Reisinformatie en reistips	17
4.4. Social Media	17
4.5. Feedback na afloop	17
5. VERDUURZAMING IMPLEMENTEREN IN BUSINESSPLAN	18
5.1. Certificering	18
5.2. Duurzame organisaties & Maatschappelijke projecten	19
5.3. CO2-compensatie	20
6. HOE VERDER	23

VOORWOORD

Bij het verschijnen van deze versie van het VvKR Handboek Duurzaamheid heeft de reiswereld nog steeds te maken met de gevolgen van corona. Dat betekent minder reizigers en meer maatregelen om rekening mee te houden. Tegelijkertijd heeft de politiek ons gevraagd om te werken aan een toekomstbestendige reiswereld. Belangrijk onderdeel daarvan is duurzaamheid.

Voor corona waren er wereldwijd 1,5 miljard toeristen die jaarlijks op vakantie gingen buiten hun eigen grenzen. De reisbranche was de een na grootste bedrijfstak ter wereld: 10% van het Bruto Nationaal Product wereldwijd, 1 op de 10 banen was gerelateerd aan de reisbranche en 7% van de wereldwijde export. Daarmee heeft de reisbranche een diepgaande en brede impact op onze samenleving, het milieu en de economie.

We hopen voor de reisbranche snel weer een toename te zien van het aantal reisbewegingen, maar wel op een zo duurzaam mogelijke wijze. Beleidsmakers (overheden), managers van bedrijven, wetenschappers, het maatschappelijk middenveld en de reizigers zullen steeds meer beseffen dat het van belang is om te handelen naar de essentiële principes van duurzame ontwikkeling in de reisbranche.

Dit handboek is een praktische ondersteuning voor reisorganisaties en professionals op weg naar duurzaamheid. De VvKR heeft kleinschaligheid in haar naam en als credo het organiseren van reizen met respect voor de lokale cultuur, tradities en werkwijzen. Wellicht kan het handboek een aanzet zijn voor de toekomst van een duurzamer reissector.

Wij vertrouwen dat dit handboek een bron van inspiratie zal zijn voor onze leden en alle andere professionals in de reiswereld.

Met dank aan de werkgroep VvKR-Duurzaam.

Ton Brinkman
Voorzitter van de VvKR
10 oktober 2020

1. Wat is Duurzaam Toerisme?

1.1. Uiteenlopende vormen

Duurzaam toerisme kent vele complexe definities. Een simpele benaming voor Duurzaam Toerisme is 'vakantie vieren met op de bestemming rekening houden met het milieu, de mensen, de natuur en de cultuur, zodat reizen in de toekomst ook nog goed mogelijk is'. Het is een verantwoordelijke vorm van reizen die het milieu geen schade toebrengt en het welzijn van de lokale bevolking bevordert.

Duurzaam toerisme kent vele vormen. Populaire benamingen zijn: Ecotourism, Community based tourism, Pro poor tourism, Agrotourism, Geotourism en Regenerative travel. Sommige vormen zijn meer gericht op natuur & milieu (ecotoerisme), andere op kleinschaligheid, weer andere respecteren lokale culturen en/of mensenrechten. In sommige gevallen wordt aan de toerist nadrukkelijk geld gevraagd om natuur- en milieuschade te compenseren (bv. CO2-uitstoot) of lokale culturen/economieën te ondersteunen.

1.2. Criteria

Er zijn geen algemeen geaccepteerde criteria voor duurzaam toerisme of ecotoerisme. Wel zijn door de Verenigde Naties 12 principes voor duurzaam toerisme vastgelegd.

Duurzaam toerisme moet...

- in economisch opzicht levensvatbaar zijn;
- bijdragen aan de lokale economie en welvaart;
- bijdragen aan goed werkgeverschap, zoals goede en goedbetaalde banen zonder discriminatie op grond van geloof, geslacht of lichamelijke conditie;
- bijdragen aan gelijke verdeling van de economische en andere baten onder de lokale gemeenschap;
- bijdragen aan de verwachtingen van de bezoekers, zoals het leveren van goede en veilige diensten zonder onderscheid te maken naar geslacht, ras of lichamelijke conditie;
- de lokale gemeenschappen en andere lokale betrokkenen bij besluitvorming over en beheer van toeristische activiteiten in hun gebied betrekken;
- de kwaliteit van leven van de lokale gemeenschappen beschermen of verbeteren, inclusief de sociale structuren en de kwaliteit van de leefomgeving, waarbij uitbuiting vermeden wordt;
- de culturele identiteit, tradities en cultuurhistorie van de gemeenschappen in het gebied respecteren;
- de kwaliteit van landschap en milieu respecteren;
- de biologische rijkdom, flora, fauna en hun leefgebieden en –omstandigheden respecteren;
- het gebruik van schaarse en niet vervangbare natuurlijke hulpbronnen minimaliseren;
- de vervuiling van water, bodem en lucht minimaliseren.

1.3. People Planet Prosperity

De ontwikkeling van duurzaam toerisme omvat de combinatie van drie P's: People, Planet, Prosperity. Oorspronkelijk werd Profit gebruikt, maar deze term is vervangen door Prosperity, omdat dit een bredere betekenis heeft. De drie P's gaan uit van zorg voor de mensen & sociaal-culturele aspecten, zorg voor natuur & milieu en zorg voor goede arbeidsomstandigheden & gedeelde welvaart. Wanneer de combinatie niet harmonieus is, zullen de andere elementen hieronder lijden, zo is de gedachte. Wanneer bijvoorbeeld welvaart te veel prioriteit krijgt, zullen mens en milieu hiervan de dupe worden, bijvoorbeeld door slechte arbeidsomstandigheden of vernietiging van de natuur. Andersom ziet dit denkbeeld ook welvaart als essentieel onderdeel van ontwikkeling dat niet verwaarloosd dient te worden.

1.4. Sustainable Development Goals (SDG's)

De Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's = Engelse afkorting) zijn 17 doelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030. De SDG's zijn afgesproken door de landen die zijn aangesloten bij de Verenigde Naties (VN), waaronder Nederland. De doelen zijn ontstaan door een wereldwijde inbreng van organisaties en individuen. De SDG's startten in 2015 en lopen nog tot 2030. Ze zijn een mondiaal kompas voor uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis. Het zijn de opvolgers van de Millenniumdoelen, die liepen van 2000 tot 2015.
De 17 SDG's worden niet alleen door overheden overgenomen, maar ook door bedrijven en instellingen. Zo maken organisaties keuzes op welke onderdelen zij duurzame ontwikkeling inzetten. Het geeft heel breed weer waar je beleid op kunt inzetten om ontwikkeling zo goed mogelijk over de wereld te verdelen.

De 17 Duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) zijn:
SDG 1: Geen armoede
SDG 2: Geen honger
SDG 3: Goede gezondheid en welzijn
SDG 4: Kwaliteitsonderwijs
SDG 5: Gendergelijkheid
SDG 6: Schoon water en sanitair
SDG 7: Betaalbare en duurzame energie
SDG 8: Eerlijk werk en economische groei
SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur
SDG 10: Ongelijkheid verminderen
SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen
SDG 12: Verantwoorde consumptie & productie
SDG 13: Klimaatactie
SDG 14: Leven in het water
SDG 15: Leven op het land
SDG 16: Vrede, justitie & sterke publieke diensten
SDG 17: Partnerschappen om doelstellingen te bereiken

TIPS VOOR DE SDG's
- Kies een of meerdere doelen waaraan jij met je bedrijf kunt bijdragen.
- Hier lees je meer over de Nederlandse activiteiten: www.sdgnederland.nl
- Hier lees je meer internationale initiatieven in toerisme: http://tourism4sdgs.org

NORD
SUD
SONATRA
TATA
7254 TAU

2. Hoe verduurzaam je je reisproduct?

Bij het samenstellen van de reis (je product) zijn er veel keuzemomenten die van invloed zijn op de duurzaamheid van je reisproduct. De meeste milieu-impact komt van het transport. Sociale impact is vaak afhankelijk van de partners met wie je samenwerkt. In dit hoofdstuk vind je praktische tips en overwegingen om een zo duurzaam mogelijk reisproduct samen te stellen.

2.1. Vervoersmiddelen / Transport

Transport levert vaak de grootste CO2-uitstoot op tijdens een reis. Vliegen is het meest vervuilend en wandelen het duurzaamst. Wat werkt voor jouw reisproduct?

2.1.1. Vervoer naar bestemming - minder vliegen

Organiseer je reizen binnen Europa en is reizen per trein, bus of auto naar de bestemming een serieuze mogelijkheid, dan is dit een alternatief voor vliegen. Het gebruik van ferry's en andere grote motorschepen is soms net zo vervuilend als vliegen, dus vaak geen alternatief. Het gebruik van gedeelde en elektrische vervoermiddelen is nu het minst vervuilend voor langere afstanden. Ben je afhankelijk van (langeafstand) vluchten, dan geldt dat een directe vlucht naar een bestemming veel minder CO2-uitstoot geeft dan een vlucht met tussenstop of overstap. Ook zijn nieuwere vliegtuigen veel duurzamer, net als economy class en vliegtuigen met meer passagiers per m2.

2.1.2. Vervoer tijdens een reis

Ook hier geldt dat het verstandig is om binnenlandse vluchten te reduceren. Reizen per trein, bus, boot of auto geeft veel minder CO2-uitstoot. Als er nieuwere vervoermiddelen of zelfs elektrische beschikbaar zijn, is dat een nog duurzamer alternatief. Of denk aan fietsen of wandelen.

TIPS VOOR VERVOER NAAR BESTEMMING

- Waar mogelijk aanbod creëren/klant adviseren om per trein of bus te reizen i.p.v. vliegen. Gebruik van eigen auto is ook een alternatief, hoewel meer belastend dan trein of bus.
- Bekijk hier reismogelijkheden voor Europese bestemmingen en de CO2-uitstoot: https://www.greentickets.app
- Waar mogelijk aanbod creëren/klant tippen voor elektrische auto's i.p.v. diesel/benzine.
- Kiezen voor/klant adviseren rechtstreekse vluchten i.p.v. vluchten met een overstap.
- Op dit platform kun je zien welke vlucht naar je bestemming de laagste CO2-uitstoot heeft: https://flygrn.com/nl. Ook kun je gelijk compenseren.
- Voor het checken van CO2-uitstoot per vlucht kun je deze calculator gebruiken van de International Civil Aviation Organisation (ICAO): http://applications.icao.int/icec
- Voor CO2-uitstoot van een volledige reis kun je naar www.treesforall.nl – VvKR-partner.

TIPS VOOR VERVOER TIJDENS DE REIS

- Waar mogelijk kiezen/klant adviseren om per trein, bus of auto te reizen i.p.v. vliegen. Gebruik van openbaar vervoer kan ook een extra dimensie aan een reis geven.
- Kiezen/klant adviseren voor rechtstreekse vluchten i.p.v. vluchten met een overstap.
- Denk ook eens aan meer slow-travel per fiets of wandelen.
- Overleg met je lokale partners/klant of het mogelijk is om schonere brandstof te nemen of nieuwere auto's (stel een maximale leeftijd van auto's vast waarmee gereden wordt, zorg voor goed onderhoud, zoals bandenspanning). Lees hier meer: www.milieucentraal.nl/duurzaam-vervoer/autokeuze-en-gebruik/auto-onderhoud

2.2. Accommodaties – lokaal & groen label

'Kies zo veel mogelijk voor duurzame accommodaties' is een open deur. Een accommodatie die zichzelf 'eco' noemt hoeft niet meteen duurzaam te zijn, dus probeer waar mogelijk een beeld te krijgen van wat een accommodatie doet op het gebied van duurzaamheid. Uiteraard is dat vanuit Nederland niet altijd eenvoudig. Wanneer je samenwerkt met een lokale DMC (Destination Management Company – lokale reisagent) die ook de accommodatie organiseert, dan kun je deze vragen om meer informatie te verzamelen aan de hand van duidelijke criteria, bijv. op het gebied van milieu (plastic, afval, beleid m.b.t. wassen van lakens en handdoeken, energiegebruik), social impact (is er een programma voor het inhuren van lokale arbeid, inkoop lokale producten en/of het ondersteunen van lokale projecten). Een kleinschalig hotel met lokale eigenaren is vaak beter voor sociale impact. Eenvoudige hotels zonder airco, wellness, zwembad en hout/kolen/oliekachels hebben vaak een lagere footprint, maar duurzaam gebouwde grote hotels kunnen dat ook hebben. Hotels kunnen internationale certificering zoals Travelife en Greenkey hebben, wat een goed criterium kan zijn. Sommige landen hebben daarnaast ook samenwerkingsverbanden of classificaties op het gebied van duurzaamheid van hotels (organisaties van eco-hotels bijvoorbeeld).

TIPS VOOR ACCOMMODATIES

- Maak overzichten van accommodaties die je gebruikt en hun prestaties op het gebied van duurzaamheid: gebruik van single use plastic, afvalmanagement, watermanagement, elektriciteitsmanagement, salariëring en werkomstandigheden personeel.
- Houd bij de keuze van nieuwe accommodatie rekening met eco-labels of andere certificatie.
- Schakel (als je op afstand werkt) een DMC in om te communiceren met accommodaties over wat er wordt verwacht in duurzaamheid en te controleren of dit wordt uitgevoerd.
- Vraag reizigers specifiek om feedback op het gebied van duurzaamheid in hotels, als controle.
- Op de site www.bookdifferent.com/nl kun je de footprint van hotels vergelijken.
- Vraag accommodaties om met je reizigers stappen te zetten in duurzaamheid, zodat ze ook meer klanten kunnen krijgen. Bijvoorbeeld door te werken met herbruikbare waterflessen.

2.3. Samenwerking lokale partners (DMC's)

Voor duurzaamheid in de uitvoering van je reizen is het uiteraard cruciaal met wie je samenwerkt. In de keuze van en samenwerking met lokale DMC's (DMC = Destination Management Company) of andere partners is het verstandig om duurzaamheid als criterium mee te laten wegen. Bij de keuze voor een nieuwe partner kun je makkelijk duurzaamheidscriteria volgen. Werk je al met fijne partners, ga dan eens in gesprek hoe je samen duurzamer kunt werken. Maak in beide gevallen een lijst met de aspecten van duurzaamheid die voor jouw reizen van belang zijn (bijv. milieuvriendelijkheid, geen gebruik van single use plastics, ondersteunen van lokale projecten, ondersteunen van lokale cultuur, CO2-uitstoot beperken, goede salarissen en werkomstandigheden voor lokaal personeel, gelijkheid van man/vrouw, etc). Inventariseer aan welke criteria een DMC al voldoet en waar nog aan gewerkt kan worden. Maak duidelijk wat belangrijk is voor jouw product, koppel dit aan de feedback van de DMC over lokale mogelijkheden en omstandigheden, en stel eventueel doelstellingen op waar jullie samen aan kunnen werken. Werk je met DMC's, zorg dan dat ze de criteria doorvoeren in de hele lokale keten van je product, dus bij de keuze van alle elementen: accommodatie, activiteiten, gidsen, etc. Werk je zelf rechtstreeks met de lokale uitvoerders, bespreek het dan per persoon of organiseer een workshop als je op je bestemming bent. Je zou ook een DMC kunnen selecteren op basis van internationale certificering zoals Travelife. Je weet dan zeker dat een DMC al aan verschillende internationale standaarden met betrekking tot duurzaamheid voldoet.

Op de volgende pagina vind je een stappenplan over hoe je om kunt gaan met DMC's.

Stappenplan samenwerking lokale partners
Kies nieuwe DMC's op basis van internationale certificering (zoals Travelife).

Je samenwerking met DMC's en andere lokale partners stapsgewijs onder de loep nemen door:

Stap I: belangrijke punten van duurzaamheid tijdens een reis vaststellen,

- Impact die jouw reizen hebben op de het milieu ter plekke.
- Impact die jouw reizen hebben op de lokale economie.
- Impact die jouw reizen hebben op de lokale cultuur.
- Impact die jouw reizen hebben op werknemers in de toeristische sector.

Stap II: in samenwerking met de lokale partners een actieplan opstellen om op de belangrijke punten zo duurzaam mogelijk te gaan opereren,

- Waar zit de grootste CO2-uitstoot tijdens de reis en hoe kan dit geminimaliseerd worden (treinen, fietsen, auto's i.p.v. vliegen; keuze voor eco-hotels met bijv. natuurlijke ventilatie i.p.v. airco, kwaliteit van auto's en gebruikte brandstof).
- Keuze voor lokale excursies waarbij de lokale bevolking wordt ingeschakeld, zodat geld in de lokale economie komt.
- Kijken of je in samenwerking met de DMC lokale, duurzame initiatieven kunt sponsoren (in de vorm van Corporate Social Responsibilty).
- Het gesprek aangaan over salariëring, arbeidsomstandigheden en inzet van vrouwen van het lokale personeel en de derde partijen die worden ingeschakeld bij een reis.
- Terugdringen van single use plastic tijdens een reis (geen flesjes water in de auto of tijdens excursies, geen lunch in sterofoam lunchboxjes, afval tijdens hiken).

Stap III: Duidelijke doelen stellen en een time frame opzetten, in overleg met de lokale DMC. Bijhouden welke doelen worden bereikt en waar nog aan gewerkt kan worden.

2.4. Lokale excursie aanbieders

Het opnemen van lokale excursies in een reis (zoals koken bij mensen thuis, trekking met een lokale gids, workshop met een lokale ambachtspersoon, etc.) biedt zeer goede mogelijkheden om een reis te verduurzamen. Immers, lokale excursies bieden werkgelegenheid aan de lokale bevolking en zorgen ervoor dat geld direct in de lokale gemeenschap terechtkomt. Het Is zeer belangrijk om goed op de hoogte te zijn van de ins en outs van een lokale excursie. Met een goede lokale excursie kun je via de reiziger direct positieve invloed uitoefenen op een bestemming. Maar met een 'foute' lokale excursie (geen rekening houden met het milieu, exploitatie van dieren, exploitatie van kinderen of marginale bevolkingsgroepen, etc.) kan dat juist het tegenovergestelde zijn. Werk je samen met een lokale DMC, dan kunnen deze criteria belangrijk zijn voor jouw product, om lokale excursies te selecteren en te evalueren.

TIPS BIJ LOKALE EXCURSIES

- Bestaande excursies en aanbieders evalueren op het gebied van duurzaamheid (afval- en milieuaspecten, diervriendelijkheid, respect voor de lokale cultuur, toegevoegde waarde voor de lokale economie). Vraag je reizigers ook naar feedback.
- Nieuwe excursies selecteren die een echte toegevoegde waarde hebben voor de lokale economie, met respect omgaan met de lokale cultuur en een lage footprint hebben.

TIPS BIJ REISPERIODE & SPREIDING

- Geef in de informatie naar de reiziger vooraf duidelijk aan wanneer hoog-, tussen- en laag-seizoen zijn en wijs hen op de voor- en nadelen.
- Plan het bezoeken van drukke toeristische bezienswaardigheden buiten de piekuren.
- Neem meer nieuwe of onbekende plekken van je bestemming op in je reizen.

2.5. Adviezen over de reisperiode & keuze voor minder begaande paden

Over-toerisme is op sommige toeristische trekpleisters in de wereld een serieus probleem. Houd hier rekening mee en plan reizen zoveel mogelijk in het laagseizoen of middenseizoen. Ook een bezoek aan een bepaalde locatie kun je vaak buiten de piekuren plannen. Het pakt bovendien vaak heel positief uit als je minder bekende locaties en activiteiten opneemt en zo actief reizigers spreidt.

3. Hoe verduurzaam ik mijn kantoor?

In dit hoofdstuk vind je praktische tips om je kantoor duurzamer in te richten en zo niet alleen te verduurzamen, maar vaak ook kosten te besparen.

3.1. Algemeen

Veel VvKR-leden zullen kantoor aan huis hebben. Heel duurzaam natuurlijk, want je hebt geen extra pand nodig en je legt geen of weinig kilometers af voor je dagelijks werk. Ook doe je waarschijnlijk veel online en probeer je kosten laag te houden. Op veel fronten heel duurzaam. Kijk toch even wat nog beter kan met deze 19 praktische tips: www.milieubewust.net/duurzaam-zaken-doen/19-tips-milieubewust-op-kantoor

3.2. Kantoor aan huis

Kantoor aan huis: waarschijnlijk zit je alleen of met weinig mensen in de ruimte, wat vooral in de winter voor relatief veel verwarming zorgt. Een optie kan zijn om bij een co-werkplek te gaan zitten. Dat geeft efficiënt gebruik van de ruimte en is ook goed voor netwerk en aanspraak. Kantoorartikelen: gebruik artikelen zo lang mogelijk en schaf zoveel mogelijk aan van gerecycled materiaal of 2e hands. En gebruik vooral zo min mogelijk of liefst geen wegwerpartikelen, zeker geen plastic! Kijk bij je aankopen ook of er zo min mogelijk of geen plastic verpakking omheen zit. Duurzaam bankieren: Er zijn twee duurzame banken in Nederland: ASN en Triodos. Bij ASN kunnen alleen de rechtsvormen eenmansbedrijf en BV zich aanmelden, Triodos accepteert ook een VOF. Zie je op tegen de overstap naar een nieuwe bank? De banken hebben een service waarbij alle automatische incasso's door de bank worden overgezet.

3.3. Computer, smartphone en data

Bij een kleinschalig reisbedrijf is het gebruik van de pc en online kanalen waarschijnlijk het meest impactvolle op kantoor. Daarom tips over hoe je hier zo duurzaam mogelijk mee om kunt gaan.

Wist je dat...

- het internet wereldwijd rond de 10% van alle elektriciteit verbruikt?
- het versturen van mails en andere data ook duurzamer kan?
- het gebruik van je mobiele telefoon veel data vergt?

TIPS BIJ COMPUTERGEBRUIK

- Duurzamer webhosting. Greenhost.nl is het bekendst, Natuurlijkhosting.nl is ook duurzaam. Steeds meer partijen doen iets. Check hier of je eigen website groen gehost is: www.thegreenwebfoundation.org.
- Alternatieven voor Google zijn (app en browser), die bomen planten bij elke zoekopdracht: www.ecosia.org en www.zoekgroen.nl (via Trees for All).
- Ga naar www.consumentenbond.nl/mobiel-abonnement/dataverbruik-android voor minder dataverbruik.
- Werk zo min mogelijk met grote databestanden (per mail, op je pc, website, etc.). Je kunt bestanden, foto's en filmpjes vaak eenvoudig kleiner maken. Zoek in de programma's die je gebruikt naar 'bestand verkleinen'. Of kijk bij het opslaan of je de bestandsgrootte kunt verkleinen.

3.4. Energie

Maak je kantoor/werkplek duurzamer met bewuste energiekeuzes. Kies allereerst voor groene energie of zelf opgewekte energie. Hier vind je de jaarlijkse ranking van leveranciers: www.natuurenmilieu.nl/themas/energie/projecten-energie/stroomranking

TIPS VOOR ENERGIEBESPARING

- Goed isoleren (dubbel glas, muurisolatie).
- Maar ook extra kleding dragen.
- De verwarming pas laat aandoen, de thermostaat onder 20 graden C als je werkt.
- LED- verlichting plaatsen.
- Apparaten gebruiken met een zuinig energielabel.
- Neem zonnepanelen - op eigen dak of coöperatief.
- Ga nog verder en sla ook energie op of deel het met anderen. Kijk voor meer informatie op: www.milieucentraal.nl/energie-besparen

3.5. Papier en printen

Het is gemakkelijk om minder papier te gebruiken, als je dat niet al doet.

TIPS VOOR MINDER PAPIER

- Doe zoveel mogelijk online. Elke stap in de 'customer journey' kun je digitaliseren: een goede website, digitale folders, nieuwsbrieven, offertes en overige informatie. Kijk hier voor innovatieve ontwikkelingen: www.travelnext.nl
- Gebruik gerecycled papier, als je papier gebruikt. Ook voor printen en drukwerk. Bij de keuze voor milieuvriendelijker papier bestaan de milieulabels FSC of PEFC;

3.6. Eten

Door duurzamer te eten kun je je milieu-impact fors verlagen. 20-35% van de milieubelasting en CO2-uitstoot komt van voedsel. De grootste winst behaal je met minder vlees eten en minder voedsel verspillen.

TIPS VOOR DUURZAMER ETEN

- Ontdek hoe je duurzamer kunt eten! Denk aan keurmerken voor eerlijke en duurzame voeding: www.milieucentraal.nl/bewust-winkelen/keurmerken

.

3.7. Afval – scheiding & circulaire economie

Afval zien we steeds vaker als grondstof voor nieuwe producten, circulaire economie met een mooi woord. Voor VvKR-leden geldt dit vaak niet heel sterk, omdat we vooral diensten leveren. Wel kunnen we bewust met afval omgaan.

TIPS VOOR MINDER AFVAL

- www.milieucentraal.nl/minder-afval/voorkom-afval

4. Communicatie over duurzaamheid naar de reiziger

Duurzaamheid vormt steeds meer een belangrijk aspect in de reiswereld en voor reizigers kan het een belangrijk selectiecriterium zijn. Communiceer daarom helder over de punten die voor jouw bedrijf van belang zijn op het gebied van duurzaamheid. Het is belangrijk dat de klant ziet hoe er rekening wordt gehouden met duurzaamheid. Om geloofwaardig en effectief te zijn, is transparantie zeer belangrijk. Hoe kun je deze boodschap het beste overbrengen naar jouw klanten?

4.1. Website informatie

Geef op je website aan wat jouw beleid ten aanzien van duurzaamheid is. Analoog aan de reisvoorwaarden en de privacyverklaring kun je een 'duurzaamheidsverklaring'op je website plaatsen waarin je de maatregelen op een rij zet die je als reisorganisatie zelf neemt met het oog op duurzaam toerisme. Daarnaast kun je de reiziger adviseren welke keuzes hij/zij zelf op reis kan maken.

4.2. Programma/reisvoorstellen

In de programma's die je publiceert en/of in de reisvoorstellen die je aan klanten stuurt kun je nogmaals vermelden wat je aan duurzaamheid doet.

Op de volgende pagina vind je tips bij reisvoorstellen.

TIPS VOOR COMMUNICATIE & DUURZAAMHEID

- Geef aan wat jouw duurzaamheidsdoelstellingen zijn.
  - Geef aan welke initiatieven je hebt ontplooid op het gebied van duurzaamheid in de samenwerking met de lokale agenten (DMC's) die jouw reizen uitvoeren.
- Geef aan wat je als organisatie zelf aan duurzaamheid doet: papierloos kantoor, duurzame bank, lid van duurzaamheidsorganisaties, verworven certificering (bijv. Travelife), actief in duurzame organisaties of evenementen, sponsoring van sociale projecten, etc.
- Als je CO2 compenseert, leg dan uit hoe en verwijs via links en logo's naar de organisatie(s) waarmee je samenwerkt (bijv. Trees for All).
- Maak duidelijk hoe duurzaamheid in jouw product (de reizen die je aanbiedt) is verwerkt.
- Geef aan wat klanten nog meer kunnen verwachten op het gebied van duurzaamheid als ze bij jou een reis boeken zoals: duurzame reistips, een duurzaam cadeautje (bijv. een gratis refill bottle) of excursies naar lokale duurzame projecten die jij ondersteunt.
- Probeer zo transparant mogelijk te zijn, voorkom algemeenheden en doe je niet duurzamer voor dan je eigenlijk bent (greenwashing).
  - Een voorbeeld van een reisorganisatie die tips heeft toegepast is Fair2.travel: www.fair2.travel /info/duurzaam_reizen

TIPS BIJ REISVOORSTELLEN

- Verwijs met een link naar de pagina op jouw website waar het duurzaamheidsbeleid staat uitgelegd.
- Vermeld hoeveel ton CO2 er voor dit specifieke programma wordt gecompenseerd, uiteraard met een link naar het compensatieprogramma en/of de organisatie waar jij mee samenwerkt.
- Leg uit welke keuzes je hebt gemaakt in het programma met het oog op duurzaamheid (bijv. een trein i.p.v. een binnenlandse vlucht, geen activiteiten met dieren in gevangenschap, geen activiteiten die ten koste gaan van de natuurlijke omgeving en/of lokale bevolking, etc.).
- Gebruik logo's van duurzame initiatieven waar jouw organisatie mee samenwerkt (CO2-programma, certificering, doneren aan goede doelen), uiteraard met links voor verdere informatie.
- Als jouw organisatie niet aan CO2-compensatie doet, kun je de klant ook wijzen op de mogelijkheid om zelf zijn/haar footprint c.q. CO2-uitstoot te berekenen en te compenseren. De VvKR werkt samen met Trees for All. Voor leden én hun reizigers is een speciale referentiecode aangemaakt: **VKR**. Wanneer één van jouw reizigers bomen doneert onder vermelding van deze referentiecode, dan wordt dat apart geregistreerd. Hiermee wil de VvKR als het ware een soort "VvKR-bos" ontwikkelen. Je reiziger ontvangt een certificaat van zijn/haar boomdonatie.
  Meer informatie over de samenwerking tussen de VvKR en Trees for All vind je in hoofdstuk 5.4.
- Andere voorbeelden van CO2-calculatie en -compensatie zijn:
  - https://co2.myclimate.org/en/flight_calculators/new
  - https://calculator.carbonfootprint.com/calculator.aspx?tab=3
  - https://www.co2logic.com/en/services/co2-calculator
- Neem informatieve links op in de achtergrondinfo bij een reisvoorstel, die verwijzen naar zaken als: ethisch omgaan met dieren, informatie over sekstoerisme en signalering van misstanden, informatie over de impact van CO2-uitstoot van vliegen, cruiseschepen vs. treinen etc.
- Het is ook belangrijk om de positieve kanten van toerisme te blijven benadrukken. Enkele voorbeelden:
  - https://traveltips.usatoday.com/positive-negative-effects-tourism-63336.html
  - www.linkedin.com/pulse/positive-negative-effects-tourism-social-cultural princemdusman
  - www.nationalparks.gov.uk/students/ourchallenges/tourism/impactsoftourism
- Een reisprogramma waarin het aspect duurzaamheid positief aan de orde komt vind je bij Fair2.travel: www.fair2.travel/afrika/ethiopie/rondreis-ethiopie---2-weken-stammen--volkeren#FAIR.

VOORBEELD REISTIPS

- Maak een checklist van duurzame dingen die je kunt meenemen op reis (refill bottle, stoffen draagtas, duurzame rietjes, eigen beker, broodtrommel, etc.).
- Geef aan wat de reiziger tijdens de reis kan verwachten (zoals drinkwatertanks in de auto's of in hotels of andere duurzame initiatieven waar men zeker gebruik van kan maken).
- Geef tips om de drukte te vermijden (op welk tijdstip moet je waar zijn om de grootste drukte te vermijden).
- Adviseer wat de do's en don'ts zijn in het land waar iemand naar toe gaat (respect voor de lokale cultuur en natuur): culturele tips, zo min mogelijk plastic afval produceren, hoe snorkel je zonder het koraal te beschadigen, geen activiteiten met dieren in gevangenschap. Je kunt d.m.v. links verwijzen naar artikelen waarin de specifieke do of don't wordt uitgelegd.
- Geef tips voor duurzame excursies die mensen ter plekke kunnen boeken, plekken die men kan bezoeken die de lokale gemeenschap en/of economie ondersteunen, souvenirs die men kan kopen waarmee lokale initiatieven worden ondersteund of bepaalde restaurants die men kan proberen. Als je een draaiboek met een dag tot dag beschrijving hebt, dan kun je deze als suggesties of tips bij de dagelijkse beschrijvingen meegeven. Er zijn ook veel deel-economie apps waar reizigers lokale excursies kunnen boeken, bijv. ResiRest.
- Adviseer de reiziger om milieuvriendelijke producten te gebruiken die minder schade toebrengen aan het milieu: zonnebrandcrème, shampoo, zeep, etc. Op https://ecogoodies.nl/ vind je veel links naar milieuvriendelijke producten.
- Geef tips wat reizigers ter plaatse kunnen doen voor een duurzame vakantie zoals: wees zuinig met water, koop souvenirs zoveel mogelijk direct van ambachtsmensen voor een eerlijke prijs, koop lokaal voedsel op de markt i.p.v. import eten uit de supermarkt, spreek chauffeurs en gidsen aan op zwerfafval (let op: hier zit een groot cultuurverschil), neem bij activiteiten een afvalzak mee zodat je niets hoeft achter te laten onderweg en neem lege batterijen weer mee terug naar Nederland.

Zie voor meer tips die je je reizigers kunt toesturen: https://www.golocal-travel.org/eco-tips/.

4.3. Reisinformatie en reistips

In de reisinformatie die je kort voor de reis toestuurt kun je de reizigers nogmaals uitgebreid informeren over hoe ze hun reis zo duurzaam mogelijk kunnen doen. Hoe kan de reiziger een steentje bijdragen!

Op pagina 16 vind je een lijst met veel voorbeelden van Duurzame Reistips.

4.4. Social Media

Door te posten op social media kun je laten zien dat duurzaamheid ook bij jouw bedrijf hoog in het vaandel staat. Alle tips die in dit hoofdstuk aan de orde zijn gekomen zijn op de een of andere manier wel te vertalen naar een post op Facebook, Instagram of een ander platform. Ook is het een goed idee om aan te sluiten bij internationale evenementen die veel aandacht krijgen in de media. Bijna iedere maand is er wel een 'dag van …' die raakvlakken heeft met duurzaamheid.

4.5. Feedback na afloop

Feedback is uiteraard altijd belangrijk. Als duurzaamheid een belangrijk aspect van jouw bedrijfsvoering is, dan is het een goed idee om hier specifiek naar te vragen in een enquête of feedback-mail na afloop van de reis. Hierdoor krijg je meteen een goed beeld van de indruk die deze aspecten op de reiziger hebben gehad, hoe belangrijk men het vond en hoe het in de praktijk is toegepast op de bestemming.

TIPS VOOR DUURZAME DAGEN & DATA

- 3e woensdag in maart = Nationale Boomfeestdag | www.boomfeestdag.nl
- 18 maart = Int. Dag van het Recyclen www.globalrecyclingday.com
- 22 april = Dag van de Aarde / Earth Day www.earthday.org
- 5 juni = Int. Dag van het Milieu / World Environment Day www.worldenvironmentday.global
- 8 juni = Wereld Oceanendag https://worldoceansday.org
- 15 juni = Int. Dag van de Wind www.globalwindday.org (duurzame energie)
- 3 juli = Plastic-tassen-loze-dag www.breakfreefromplastic.org
- 1e dinsdag in september = Duurzame Dinsdag www.duurzamedinsdag.nl
- 3e zaterdag in september = World Cleanup Day www.worldcleanupday.org
- 27 september = World Tourism Day (van UNWTO), vaak met een duurzaam thema
- 10 oktober = Dag van de duurzaamheid
- Laatste zaterdag in oktober = Nacht van de nacht | www.nachtvandenacht.nl

Alle 'dagen van …' vind je op www.fijnedagvan.nl

5. Verduurzaming implementeren in businessplan

Dit hoofdstuk gaat over het implementeren van duurzame initiatieven/aspecten in het businessplan van jouw organisatie. Hiermee maak je duurzaamheid tot een belangrijk onderdeel van jouw bedrijf, waarmee je grote stappen zet naar duurzamer ondernemen. De aspecten die hieronder worden benoemd, hebben uiteindelijk impact op alle niveaus van jouw organisatie.

5.1. Certificering

Er bestaan verschillende certificeringsbureaus op het gebied van duurzaam toerisme. Een certificeringsbureau hanteert strikte duurzaamheidsvoorwaarden bij de selectie van haar partners. Ga je samenwerken met een certificeringsbureau en word je als partner erkent/toegelaten, dan ontvang je een keurmerk/label waarmee je je kan profileren als duurzame reisorganisatie. Hieronder een aantal voorbeelden van erkende duurzaamheidscertificeringsorganisaties.

Travelife
Sustainability in tourism

Travelife werkt samen met bedrijven in de toeristische sector waaronder touroperators, travel agents en accommodaties. Travelife is leider op het gebied van duurzaamheidscertificering. Het geeft een eerlijk en betaalbaar systeem, dat touroperators helpt sociale en milieueffecten te beheren en te verbeteren, door te voldoen aan duurzaamheidscriteria. Als een bedrijf aan deze vereisten voldoet, dan ontvangt het een Travelife-logo/ certificering. Travelife biedt niet alleen een duurzaamheidscontrole maar tevens biedt het een breed scala aan diensten op het gebied van training, beheer, planning, rapportage en b2b-tools, om touroperators te ondersteunen in het verder verduurzamen.
Zie www.travelife.info voor meer informatie.

TourCert
Travel for Tomorrow

TourCert adviseert en begeleidt toeristische ondernemingen en bestemmingen bij implementatie van duurzame en succesvolle manieren van zakendoen. Dit doet Tourcert via adviesbureaus, seminars en online trainingen, die gespecialiseerde kennis over duurzaam toerisme overdragen. Evenals Travelife biedt TourCert een certificering en kent het een TourCert-label/logo toe voor duurzaamheid en bedrijfsverantwoordelijkheid in het toerisme. Het TourCert-systeem is meer dan alleen een certificering en het toekennen van een label. Het gaat vooral om het gehele proces en de voortdurende ontwikkeling van de touroperator naar een duurzame toekomst. Voor TourCert is empowerment van belang: het samen opbouwen van leerstructuren en het gezamenlijk streven naar bedrijfsontwikkeling. Zie de website van Tourcert voor meer informatie
www.tourcert.org/en

VOORBEELDEN

- VvKR-lid Go Local Travel is gecertificeerd partner van Travelife. Op hun website dragen ze (in de voettekst) het logo van Travelife partner: www.golocal-travel.org
- Reisorganisatie Sawadee geeft op haar website een duidelijk overzicht van alle duurzame organisaties waarmee zij op verschillende gebieden samenwerken: www.sawadee.nl/duurzaam-toerisme/ - partners

5.2. Duurzame organisaties & Maatschappelijke Projecten

Word je als reisorganisatie lid van een duurzame organisatie, dan word je nog meer gestimuleerd en gemotiveerd om je eigen onderneming verder te verduurzamen. Duurzame organisaties bieden een platform voor overleg en netwerken, en organiseren regelmatig seminars en specifieke projecten. Ben je lid van een duurzame organisatie, dan praat je dus mee met invloedrijke actoren op het gebied van duurzaamheid.

MVO NEDERLAND

Het MVO Netwerk Toerisme van MVO Nederland is hét netwerk voor de toerismesector. Het netwerk verbindt, versterkt en stimuleert de toerismesector om duurzaamheid vanzelfsprekend te maken, zowel in het bedrijf als daarbuiten. Bij het MVO Netwerk Toerisme ontmoet je mensen die werken aan duurzaam toerisme. De deelnemers zijn afkomstig uit het bedrijfsleven, onderwijs, maatschappelijke organisatie of overheid. Zie voor meer informatie https://mvonederland.nl.

Social Enterprise NL

Social Enterprise NL verbindt sociaal ondernemers die het anders doen, die werken naar een inclusieve en circulaire economie waar voor iedereen winst wordt gecreëerd. Ze bieden een community aan gelijkgestemden en diverse ondersteunende programma's, ze zorgen voor meer erkenning en herkenning van de social enterprise sector en ze pleiten voor een gunstiger ondernemingsklimaat. Want meer groei betekent meer impact. Zie voor meer informatie: www.social-enterprise.nl.

Social Venture Network

Bij Social Venture Network (SVN) 'pronken ze met andermans veren': dat wil zeggen dat ze een platform zijn voor iedereen met een wereld-verbeterende drive, en voor initiatieven die voor deze doelgroep georganiseerd worden. Bij SVN kan iedereen, die intrinsiek gemotiveerd is om de wereld een stukje mooier, beter en leuker te maken, aansluiten. De kern van SVN is verbinden en communiceren over elkaar en over de verbindingen. Zie voor meer informatie: www.svnnederland.nl

Maatschappelijke projecten

Als reisorganisatie kun je besluiten om een deel van je winst te gebruiken om maatschappelijke projecten te ondersteunen. Denk bijvoorbeeld aan het steunen van Unicef of andere non-profit organisaties. Het ondersteunen kan incidenteel zijn (een bijdrage geven voor noodhulp na een natuurramp), of structureel (een vast percentage van de nettowinst per jaar gaat naar een tevoren te bepalen organisatie). Het eerste kun je via sociale media naar buiten brengen. Het tweede kun je opnemen in je duurzaamheidsverklaring.

VOORBEELDEN

- Lees hier meer over het netwerk voor de toerisme-sector & haar leden bij MVO Nederland: www.mvonederland.nl/netwerk-toerisme
- Vind hier alle partners van Social Enterprise NL op het gebied van reizen, cultuur en recreatie: www.social-enterprise.nl/onze-leden

VOORBEELDEN

- Door corona is wereldwijd het toerisme voor een groot deel stilgevallen. In veel bestemmingen buiten de 'westerse' wereld heeft dit dramatische gevolgen voor chauffeurs, gidsen, homestay-eigenaren en andere kleine zelfstandigen, die veelal afhankelijk zijn van het toerisme voor hun inkomsten. Verschillende organisaties zijn acties begonnen om deze mensen te ondersteunen, zoals via: www.wesupportlocaltourism.com

5.3. CO2-compensatie

Onderdeel van duurzaam toerisme is het compenseren van CO2-uitstoot. Als reisorganisatie kun je dit op 2 manieren doen:

- CO2-compensatie in de reissom opnemen.
- Reizigers de optie geven om zelf CO2 te compenseren via een CO2-compensatieprogramma.

Uit ervaring is gebleken dat het optioneel aanbieden van CO2-compensatie maar mondjesmaat wordt gedaan. Wij bevelen dan ook van harte aan om CO2-compensatie standaard in de reissom op te nemen.

VvKR & Trees for All

De VvKR is in februari 2020 een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met Trees for All.
Doel is om CO2-compensatie zo eenvoudig mogelijk te maken voor VvKR-leden en om samen een zo groot mogelijke impact te creëren. Lees hier meer over de samenwerking tussen VvKR en Trees for All.

De samenwerking houdt in dat:

- VvKR als vereniging jaarlijks 100 bomen doneert aan het bomenplantprogramma van Trees for All, zowel in Nederland als ook buiten Europa;
- alle VvKR-leden het logo van Trees for All mogen gebruiken op website en andere publicaties, mits je actief jouw reizigers stimuleert om bomen te doneren;
- er een speciale referentiecode is voor VvKR-leden en haar reizigers, waarmee een virtueel VvKR-bos wordt aangeplant. Jij of de reiziger ontvangt een certificaat van de bomendonatie;
- er een bomenteller op de website van VvKR staat met het totaal aantal bomen dat met de speciale VvKR-referentiecode VKR is gedoneerd.

Voor meer informatie over hoe de samenwerking met Trees for All werkt, klik hier.

BOMEN PLANTEN OF CO2-UITSTOOT BEREKENEN

Ga je CO2 compenseren voor je reizen?
Dat kan bij Trees for All op 2 manieren:

- Een vast aantal bomen per reis/reiziger doneren.
- CO2-uitstoot per reis berekenen (vluchten, autogebruik, accommodatie) en dit compenseren.

Op de website van Trees for All kun je kiezen tussen deze twee manieren van compenseren ('Plant een boom' en 'Compenseer CO2'). Kijk hier op de site van Trees for All. Een vast aantal bomen planten per reis/reiziger is zeker de meest praktische manier: tastbaar en makkelijk uit te voeren. Het uitrekenen van CO2-uitstoot per reis is ingewikkelder. Trees for All heeft hiervoor een calculator ontwikkeld op haar website, die je kan volgen. Er bestaan ook andere calculators, die alleen CO2-uitstoot van vluchten berekenen (bijv. deze calculator van de International Civil Aviation Organisation (ICAO): http://applications.icao.int/icec) of juist de uitstoot van een hele reis uitrekenen (bijv. de CO2-calculator van Carmacal). Je zult merken dat berekeningen van CO2-uitstoot van de verschillende calculators sterk verschillen. Om lastige discussies over rekenmethodiek te vermijden, is het doneren van een vast aantal bomen per reis/reiziger zonder twijfel het meest praktisch.

Als alle VvKR-leden gebruik maken van de samenwerking met Trees for All, boeken wij als vereniging een tastbaar resultaat (namelijk een groot, virtueel VvKR-bos). Dit is één van de manieren waarop we zichtbaar kunnen maken, welke bijdrage kleinschalige reisorganisaties kunnen leveren op het gebied van duurzaam toerisme.

ANDERE CO2-COMPENSATIE ORGANISATIES

Naast Trees for All zijn er ook andere organisaties waar je CO2 kunt compenseren:

Green Seat

GreenSeat biedt de mogelijkheid om de CO2-uitstoot van jouw reis te compenseren. De bijdrage gaat naar projecten van GreenSeat, die huishoudens in ontwikkelingslanden toegang verlenen tot schone energie. Zo slaan ze twee vliegen in 1 klap; minder CO2-uitstoot en vooruitgang van leefomstandigheden van lokale families. Zie voor meer informatie: https://greenseat.nl

South pole

South Pole ontwikkelt projecten wereldwijd om zo klimaatverandering tegen te gaan en om de lokale bevolking te ondersteunen en de natuur te beschermen. South Pole heeft inmiddels meer dan 500 projecten ontwikkeld en deze bevinden zich in Latijns-Amerika, Afrika en Azië. Zie voor meer informatie: www.southpole.com

Zelf compenseren

Je kunt er ook voor kiezen om zelf een CO2-compensatie project op te zetten, om zo maximale impact te hebben op een specifieke locatie. Dit kan bijvoorbeeld in samenwerking met een lokale NGO. Op deze manier kunnen reizigers direct zien waar het geld van de CO2-compensatie naar toe gaat. Tevens zouden ze mee kunnen helpen met het project en/of een rondleiding kunnen krijgen tijdens hun reis. Denk aan het zelf planten van een boom op het project. Een voorbeeld is het Gula Gula Voedselbos op Sumatra (Indonesië), waarvoor je via CO2 Operate (gevestigd in Nederland) jouw CO2 kunt compenseren: http://gulagula.org. Een voorbeeld in Afrika (Kenia): "When we plant trees, we plant seeds of peace and hope", volgens nobelprijswinnaar Wangari Maathai. www.greenbeltmovement.org

6. Hoe verder

Als werkgroep VvKR-Duurzaam zien we de opzet van dit handboek als een ondersteuning in meer bewustwording over het verduurzamen van de reisbranche, onder de VvKR leden en andere reisprofessionals. Het is slechts een startpunt en verre van compleet. Nieuwe ontwikkelingen, tools en kennis zijn aan de orde van de dag. Deze willen we blijven toevoegen en onder de aandacht brengen. We hopen dat het handboek je inspireert om zo duurzaam mogelijk te ondernemen, waardoor onze sector een positief imago houdt.

We staan open voor input, op- en aanmerkingen om dit handboek. We zijn te bereiken via duurzaam@vvkr.nl.

Disclaimer
De samenstellers van dit handboek zijn zorgvuldig te werk gegaan als het gaat om het geven van correcte en actuele informatie. Zij kunnen echter niet garanderen dat deze informatie in alle gevallen foutloos, volledig en actueel is. Verder aanvaarden zij geen aansprakelijkheid voor schade als gevolg van onjuistheden en/of gedateerde informatie.

Laatste tip...
Bezoek onze website en volg alles over kleinschalig en duurzaam reizen.

Specialisten in Reizen
vKR